

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PEST'A

6/18

noem.

1866.

Ese in fie-care septemana odata, adeca dumince'a
contienendu o còla si diumetate.

Pretulu pentru Austria

pe Jul. — Dec. . . . . 4 fl. —
pe Jan. — Dec. . . . . 8 fl. — cr.

Pentru Romania

pe Jul. — Dec. unu galbeni si dimmetate.

Nr.

37.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a morarilor Nr. 10.

unde sunt a se adresa manuscriptele si banii
de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile
anonime nu se publica.

II

cursu

anualu.

ALESANDRU NEDELUCU.

Prosperarea unei natiuni depinde mai alesu de la bunastarea sa materiala si spirituala, numai armonia acestora póte asigura esistinta si venitoriulu a-celeia. — Neci o natiune nu s'a facutu mare, nu s'a facutu puternica numai prin poterea sa spirituala, precum neci bunastarea materiala fara desvoltarea spiritului, nu e de ajunsu pentru in-florirea, pentru adeverata fericire a unei singuratice fintie, séu unei natiuni intregi.

Acestu adeveru nedisputabilu a trebuitu sé conduca si pre bravulu barbatu, alu caruia portretu ilustré-

Alesandru Nedelcu.

dia acésta pagina, cand in tota vieti'a sa, cu o consecintia rara si cu o diligintia neobosita s'a nisuitu ca pe langa agonisirea averei materiale totu-deodata sési desvoltedie si frumostu seu talentu, — séu dóra mai bine am dice cá numai frumósele sale cunoscintie si rar'a sa perfectiunare in chiamarea sa i-au asigurat bunastarea sa materiala.

Domnulu Alesandru Nedelcu pré stimatulu cetatianu si proprietariu din Pesta s'a nascutu 11 janiu 1818 in Logosiu, comitatulu Carasiului. Originea si-ié din o familia vechia romana venita in Banatulu Timisianu de peste Carpati din Ro-

mania. Tata-seu Teodoru Nedelcu meseriasiu si mam'a sa Ana nascuta Popescu unulu dupa altulu morira pré curendu si asié tenerulu Alesandru deveni orfanu cand abé erá de 11 ani. Studiele sale elementarie si-le-a cascigatu totu in loculu nascerei sale ascultandu 4 clase normale cu succesu imbucuratoriu de la neobositulu invatietoriu de pia memoria Nicolae Marcu parintele P. O. D. protopopu din Logosiu. Dupa acésta neavendu mediulóce de-a studiá mai departe intrá la meseria de funeriu in Timisióra, unde se folosi de oca siunea buna de a-si cascigá si afara de meseria cunoscintie frumóse si necesarie. Totu in acestu orasiu esindu de calfa in 14 juniu 1837, mai alesu pentru completarea cunoscintielor si perfectiunarea in meseri'a sa caletori la Viena, de aci apoi amblá prin tóte partile Germaniei, prin Sasonia, Prussia, precum si in Francia, Belgiu, Italia, Svitiera, si in acésta caletoria lunga si facuta totu pe petióre totu-deuna a avutu inaintea ochilor sei scopulu de a invetiá, de a cunosce datinele poporelor si a-si insusi perfectiunarea meseriesilor celor mai distinsi, de aceea s'a sustienutu totu prin propri'a sa putere si diligintia in mai multe orasie mari ale Europei, unde numai a potutu sperá cá va poté invetiá ceva.

Astfelu incarcatu de cunoscintie si esperintie frumóse la an. 1842 re'torná catra loculu nascerei, dar la indemnarea unchiului seu, speptatului D. Demetriu Nedelcu, carele si atunci erá profesoru de medicina la universitate, se asiediá in Pesta, unde sperá cá va avé oca siune spre a-si aretá frumósele sale cunoscintie si a gustá fruptele ostenelelor sale, si nu se insielá in sperantie, cá-ci de si cu multu necasu, dar' in fite i succese in 2 aprilie 1843 de a capetá dreptulu de maiestru si cetatianu de Pesta si de atunce din di' in di' deveni la o stare totu mai buna, cá ci firm'a domniei sale se facu totu mai placuta, totu mai renumita. In 1 julu 1844 se casetori cu Ana Hauptmann amabil'a fiica a unui capitanu c. r. din Buda.

Domnulu Alesandru Nedelcu din ce in ce si-asigurá o avere mai mare totu mai cu induplecatu zelu lucrá si se ostenea pentru, ca si in manufacture sê cascige numelui romanu onóre, — si intr'adeveru domni'a sa a aredicatu meseri'a acésta la perfectiunea possibila cea mai innalta. Lucrarile sale devenira admirate atátu in patria câtu si in tierile straine. Pe langa acésta domnia sa nu mai putienu s'a ingrigitu si de agonisirea celor spirituale, posiede o biblioteca fórté pretiósá si despre gustulu seu nobilu esteticu dau dovéda opurile clasice ale

capacitatilor celor mai renumite ce ilustrédia acésta biblioteca, prin portarea-i fina si amabila si-a cascigatu stim'a si amicitia celor mai distinsi conatiunalisti, de aceea cas'a domniei sale totu déuna e cercetata si respectata de toti romanii carii numai au avutu onóre a conveni cu dsa. Pentru cultur'a si 'naintarea natiunala d. A. Nedelcu totu deuna a fostu gata sê jertvésca, e membru fondatoriu alu Asociatiunei natiunale transilvane, si aradane, mare partinitoriu alu literaturai nóstre, in cas'a domniei sale se póte affá mai tóte foile romane si nu apare o carte romana despre carea avendu cunoscintia sê nu si-o procure indata, pe langa acésta si dintre tenerimea romana multi studinti au fost ajutati si spriginiti de domni'a sa.

Dar' corón'a meritelor sale abunaséma e acea fapta maritimósa ce a facut'o nu demultu impreuna cu pré stimat'a i dómna, sacrificandu tóta averea (cam la 60.000 fl.) pentru o fundatiune filantropica — natiunala destinata cresterii pruncilor romani orfani din comitatulu Carasiu.

Intentiunea nobililor fundatori a fost ca mantuindu pre mai multi orfani de proletarismu, sê rede societatei omenesci nesce factori lucratori, cari ca meseriasi bine crescuti si instruati sê póta innaintá bunastarea omenimei. Nobil'a intentiune face onóre atátu dlui Nedelcu câtu si préstimatei dómne fondatóre, carea de si nu e romana de nascere si prin acésta fapta nobila si umana a datu dovéda despre marea sa iubire si stima catra natiunalitatea bravului ei consortiu. — Proni'a cerésca sê intinda lungu firulu vietiei acestor bravi fundatori, pentru ca si in tardiele lor betranetie sê se bucure de frumósele rezultate ce dorescu a ajunge prin nobilulu lor sacrificiu!

—*—

REVOLTAREA FLORILOR.

O dalba cununa de lucie stele
Incinse cu fala innaltulu azuru,
Si riulu in vale prin flori tenerele
Fugea 'n elocotire cu dulce susuru;
Zefirulu de séra cu siópta usióra
Furá sarutare la fragede flori, —
Ér eu me dusesem in o gradinióra
De flori frumosiele si pomi roditori.

Acolo garofe, cactuse, vióre,
Narcise, camelii si nu-me-uitá,
Si lilie, róse, amori ardietóre
Si altele multe frumosu s'aretá;

Ér altele colo in alta cununa,
Rezed'a modesta cu unu busuiocu,
Bujoru, rosmarine erau impreuna,
Ca sore nutrite de-amóre cu focu.

Dar lin'a tacere de-odata se curma,
Miscare s'aude in midiloculu lor;
Ce sgomotu acesta? dar éca-te 'n urma
Garof'a incepe in modu urmatoriu:
„Soróre iubite, precum o vapaie,
Dorerea ne arde si usca 'n finitu,
Câ-ci dómn'a regina, copil'a balaie
Nu vine 'n gradina, câ ne-a parasitu,“

„Asié e lelitia! — respunse l'aceste
O rosa suava — tu ai nimeritu;
Eu gemu de dorere, nu-e neci o poveste,
Câ-ci ochii-mi de plangeri acú s'au rosítu.“
„Si cine e caus'a câ nu ne iubesce?
— Grai cu sfiéla unu verde trifoiu —
Unu june ce vine de o nebunesce,
De cand lu-iubesce nu cauta de noi.“

„Ah! câtu de ferice asiu fi, sororele,
Cand dens'a m'ar pune pe anim'a sa,
Morire-asiu cu dulce si fara de gele!“
— Sioptiá vioric'a si nu-me-uitá. —
„Acésta dorere nu póte sê tiena!“
Graise rezed'a. — „Firesce câ nu!
— Strigá clopotielulu — dar iute si vina
De spune-ni nóua ce-'omu face acú?“

Tienu consvatuire si 'n fine la tóte
Graí filosofulu numitu busuiocu:
„Soróre iubite, vi spunu un'a, póte
Prin asta scapá-vomu de-acelu nenorocu:
Cand junele falnicu veni-va de séra,
Atunci cu mirosulu sê-lu innadusímu!“
„Asié va sê fia!“ — mai tóte strigara —
Asié o sê facemu si svatu'-lu primimu.“

Ei gluma de gluma, iubite florice,
Dar totusi atát'a nu iertu, nu, nu, dieu, —
Câ-ci junele-acela de care aice
Vorbirati acuma, sermanulu sum eu;
Vi facu, dragalasié, ce dorulu vi cere,
Ve dau la amant'a cu ochi rapitori. —
Si ele morira cu multa placere
Pe sinulu amantei. Fericele flori!

Iosifu Vulcanu.

GEORGIU BASTA.

(Novela istorica de F. Baader.)

Se desteptámu pe câte-va clipite trecutul
din momentulu seu intunecosu!

Hah! umbrele lui sangeróse vibra in ain-
tea mea, cu ochii lor cei neluminosi, privescu
in pregiuru tremurandu . . . si clipirea lor e
asié de fiorósa! . . .

Vina, iubite cetitoriule, si-ti aprinde fací'a
memoriei, sê cetimu la lumin'a-i magica o in-
templare despre fecie mormentale, despre tem-
puri sangeróse, despre dile sangeróse.

Cam pe la an. 1600 se nesuiau mai multi
domni de frunte a pune man'a pre principatulul
Ardealului.

Pe care astadi capritíulu sortii lu inaltia,
mane lu cutrupiá in o afundíme nemesurabila.

In tempulu acest'a Domnulu Ardealului
erá Andreiu Batory, cardinalulu. Mihaiu, vod'a
tierei romanesci irumpe pe neasteptate in tiéra,
si contringe la fuga pe cardinalulu neprega-
titu, care apoi in acést'a fuga nenorocita fu
ucisu de unu secuiu. Dupa aceste Mihaiu, fiind-
câ erá atacatu de multe laturi cercá asilu acusi
la Pórtá acusi la imperatu. O lupta urmă dupa
alt'a. Ardelenii cei stremtoriti recursera dupa
ajutoriu la Georgiu Basta, carele pe atunci erá
capitanulu supremu alu Casoviei, si pana ce
Basta intrá in tiéra devastandu cu focu si cu
fieru, pana atunci Sigismundu Batory; carele
de buna vóie se carase din Ardealu dede preste
tiér'a romanésca: in urmarea careia, Mihaiu
scapá la Praga. Imperatulu Rudolfu lu-primi
cu ospitalitate; i dede afara de câte-va donuri
pretióse 100,000 de galbeni; lu-numi Dom-
nulu Ardealului, si provocá pe Alesandru Gon-
zago capitanulu Casoviei, ca sê midilocésca
impaciuire intre Mihaiu si intre nedumeriverulu
Basta. Asié stateau lucrurile pe atunce.

Gonzago arangiá unu ospetiu splendidu
Erau chiamati la acestu festinu fara pareche in
genulu seu toti nobilii si fruntasii pregiurului.
Capitanulu lui Rudolfu erá decisu a corespunde
dorintiei imperatului seu, si parol'a data erá
santa in aintea lui; ori ce sê-i consteie, va im-
pacá cele dóua piepturi inimice.

Suntemu in unu salonu cu gustu goticu;
care erá invescutu cu tapete. Mobile frumóse
placute infrumsetiau paretii. Colo de-a drépt'a
vedemu pe Gonzago cufundatu in unu discursu
infocatu cu unu barbatu. Statur'a lui erá inalta
atletica, umerii sei nervosi i acoperiá unu pa-
liu turcescu de samuru, pitioarele-i erau in nesce

cióreci largi. In sierpariulu seu celu decoratu scilpea unu hangeriu, de o lature i spandiurá o sabia stramba. Acestu barbatu e Mihaiu, voda tieriei romanesci, acum Domnulu Ardealului. In partea cea de-a stanga mai multi nobili unguri si boieri se indrinciau cu rósele frumósei girlande de dame, intre cari mai cu séma se destingea Florica, fiic'a lui Mihaiu. O fetitia de 16 ani, a careia trasuri su asié de maestóse. Cei doi ochi mari, negri, su asié felu de abise, in cari sufletulu usioru póte ameti si mori; dar vedendu budiele ei cele rosate, érase se póte desmeteci, érase póte invié; genele-i sunt asié de lungi, incátu arunca o umbra pre facia-i, membrele-i le acopere unu vestmentu crepatu la maneci. De pe capulu seu celu angerescu cadea unu velu albu, cosutu cu fire de argintu.

Conservatiunea curge, trece o clipita si ér vine alt'a si pe trasurile lui Gonzago se lasa nuorulu nesigurantieii cei dubie. Toti erau nepaciuiti.

Acum se deschide usi'a, Georgiu Basta intra, unu chipu de o statura midilocia, uscatiosu, perulu seu lu-aretá a fi de 30—40 de ani, mustetiele negre ca funinginea, la facia suptu de totu, in ochii sei cei mici arde ceva focu diavoloscu. Erá imbracatu in vestminte negre, de-o lature avea o sabia drépta. Cu omulu acest'a sê se impece Mihaiu care pentru orgoliulu si pentru tirani'a lui erá urgisitu intratát'a? interesulu, ambitiuuea o pofta acést'a. Intinse drépt'a lui Basta, carele dupa pucina hesitare o si primí. Intre aceste domn'a casei si-chiamá ospetii, si se asiediara la mésa. Si sórtea voi, ca Bast'a sê ocupe locu langa Florica. Fetiti'a cea incantatóre in clipit'a d'antáiu se infiorá de Bast'a, misteriosu-i spiritu i sioptea, sê se padiésca de asié omu; dar indreptarea lucrului nu se potea efaptuí fara de ceva scandalu, prin urmare fetiti'a suferiá neobraznici'a cea mare a lui. Columb'a cea persecuata cercá si afla asilu la atleticul Pistoru Stoica, unulu dintre boerii, cari siedeau cu ea fatisiu. Finindu-se prandiulu, se arangiá jocu. Mihaiu, Basta si Gonzago se retrasera in salonulu lateralu. Joculu lu-incepù Pistoru Stoica cu Florica. O pareche frumósa, ca si care Dumnedicu nu mai când a avutu vóie buna, a potutu creá.

Fetiti'a se pareá cá sbóra pe braciele iubitului ei, care o stringea la pieptulu seu barbatescu, ce batea asié maretiu, cu o plepandétia neesprimabila.

„Stoico, mie asié mi-e de frica de Basta“ — sioptesce incantatórea féta iubitului seu — omulu acesta e aplecatu la ori ce malitia;“ si

fetiti'a vorbiá dreptu, pentru ce sê-lu si partinimu, cand angerulu celu nepartiabilu alu istoriei ne spune destulu de chiaru, cum a fostu carapterulu seu.

„N'ai, de ce se tremuri, fericirea sufletului mieu, elu trebuie sê ajute pe tata-teu pe tronulu Ardealului, si decumva elu s'ar degenerá la vetamári personale, atunci . . . mai departe nu potú vorbi. Se presentá Basta, si dupa ce Stoica gatá joculu cu Florica, indata pasi inaintea Floriceii, si o chiamá la jocu. Florica tremurá, ca si frundiuliti'a cea alba a plopului, déca o bate zefirulu celu melancolicu. Sudorile cele reci ale fiorului curgeau vale depre fruntea sa de alabastru; in ochii-i inghiaciara lacrimemele, dar totusi nu potú sê refuzeze invitarea lui Basta. Primí braciulu oferitu, si intre legánari slabite se clatiá cu elu mai departe. De odata aerulu tremurá de unu strigatu ascutitu femeiescu. Stoica, ca si cum ar fi calcatu pe cutare sierpe, sarí de pe locu-i, si se rapedí in cea parte a salonului, intorcandu in mana hangeriulu seu. Basta inca si atunci tienea in bracie pe Florica, pe a careia facia galfeda ca mórtea se mai potea vedé urm'a sarutatului fortiatu — ca o fóia de rósa pe crinulu celu palidu. Stoica uitatu de sine, si iritatu de acelu cravalu momentanu, prinse pe Basta de pieptu si cu o ghibacia cutediatóre lu-aruncá de parte de la sine, ér cu cealalta mana — aruncandu hangeriulu — tienea pe ametit'a Florica. Basta, acestu omu infioratoriu crasnea de mania, si de nu se iviau Mihaiu si Gonzago, de bunaséma strapungea pre Stoica. Blastemu! recniá Bast'a.

— Florica, dulcea mea féta trediesce-te — díse Mihaiu.

— Ce vreti, in catro domnii mei? díse Gonzago catra óspetii sei afeptati, ei trebuie sê se impace inca.

Nu ne mai incercámu a tiese mai departe firulu acestei scene.

Bast'a se impacá cu Mihaiu. Dar' cetitorilor, potemu numí óre impaciuire acea, cand in dóua sinuri erupse in flacari giarulu celu invapaitoriu alu resbunárii.

Cátu-su de intunecóse cararile cele peccatóse a pieptului ominescu! Cine póte privi in acele? . . .

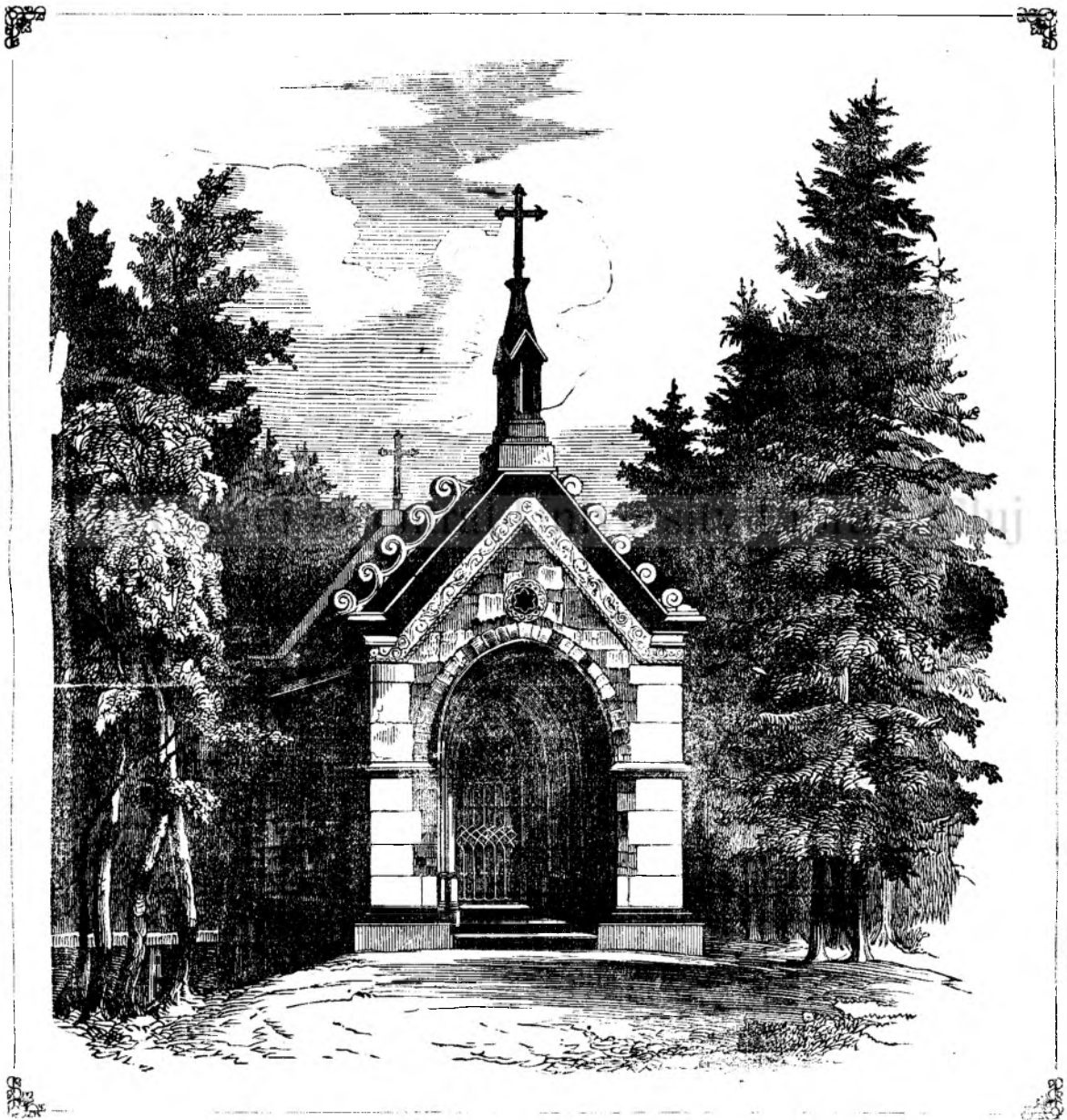
II.

Dupa acestu felu de impaciuire Basta si Mihaiu impartíra óstea in dóua, la fia-carele câte optu mii de ómeni. Plecara in contra Ardealului, trecandu prin Tocaiu si prin Tárkány. Sigismundu Batory si Moise Székely in

frunte la 35 de mii de ómeni i asteptau pregatiti de lupta pre malulu de-a drépt'a a Some-siului facisiu cu Goroszló.

In a 3 Augustu pana de catra 'n séra erá inca linisce; dar pe la scapatatulu sórelui, cand Székely cugetand câ n'are ce mai asteptá dupa atacu si-retrase tunurile; Mihaiu in fruntea aripei de-a drépt'a, Bast'a cu aripi'a stanga si

Corturi lungi sclipeau pe siesu, in midilocu taberei erá cortulu lui Mihaiu, pe verfu-i cu unu standardu fluturatori, facisiu cu cortulu lui erá cortulu lui Georgiu Basta. Muzic'a suná cu voiosia pe totu loculu: toti rideau, se bucurau, plangeau, strigau ca si cum s'aru fi desteptatu la o alta viétia, numai in cortulu principelui domniá o tacere profunda.

Mormentulu lui Priesnitz in Gráfeuberg. (Vedi pagin'a 442.)

Rothal baróne de Stiria cu centrulu óstei se rapedira pe inimicu. Se desvoltá o lupta sangerósa, carea se finí cu deplin'a devingere a Ardelenilor, fia-care fugiá, in catro vedea cu ochii. Mihaiu nu inzedaru impartia asié desu la lovitori de mórte, câ-ci acést'a i-a fostu invingerea cea de pre urma. Dupa acestu lucru sangerosu óstea invingátóre se puse la répausu.

Erá o nópte minunata de vér'a, cartea cea mare azura tóta erá scrisa cu hieroglifé de stéle, lun'a cea argintia cautá cu melancolia catra grup'a cea de corturi.

(Finea va urma.)

Rosalia Crisianu,

Originea romanilor ca cestiune politica.

III.

Din tóte aceste, precum si din alte esemple retacute aici pentru angustínea spatiului vedindu romanii din Daci'a atâte *natiuni moderne compuse, unificate* din altele vechi; recunoscundu totodata cá asié ceva trebuia sê se fia intemplatu dupa óre-si-care legi, dupa unu cursu firescu alu lucrurilor, ei nu ar avé nici o cauza de a se rusiná de originea lor nici chiaru in casulu, candu istori'a si limb'a i-ar aretá de unu amestecu din trei popóre eterogene, popóre inse care — si au istori'a si renumele lor destulu de gloriosu de sute si mii de ani. Creolii, Mulattii, Zambos, Terceronii Quarteronii, Quinteronii si Mestitii*), aceea galagía fabulósa de vitie séu rasse din Americ'a de Nordu nu se rusina de originea lor; negrii din fundulu Africii se falescu cu colórea lor cea négra, cu pélea móle ca bumbaculu si cu câte-va calitáti ale trupulu si ale spiritulu, cu care se credu a stá in economi'a naturei mai pre susu decâtu Albii (rass'a de Caucasu) si Galbinii (rass'a mongola) au nu ar fi o nebuniá de legatu candu demustrandu-se daco-romanilor din istoria si din limba cá ei ar fi séu daci, séu slavi séu si goti adeca nemti cum voiescu unii, séu unu amestecu din câte-va rasse, s'ar rusiná de o asemenea origine facia cu celelalte natiuni moderne?

Lucrulu inse stá si in privinti'a originii daco-romanilor cu totul altmentrea. Toti istoricii si scrutatorii anticitátilor Daciei cáti n'au facutu din cestiunea originei séu nationalitáti *genetice* o cestiune de *politica*, ei s'au tienutu strinsu de adeveru, au recunoscutu originea italiana a romanilor din Daci'a in terminii cei mai respicati; din contra toti ceialalti au falsificatu istori'a desfigurandu adeverulu si baten-du-si jocu de romani, cá „in ticálosi'a lor de asta-dí se lauda cu originea lor de la Romulus, de la Scipioni, Catoni, Cesari, Ciceroni;“ ba unulu din profesorii mei din Clusiu aflandu-me la cursulu de retorica ni dise in prelegere: „Ce ve totu laudati voi romanii cu originea vóstra? Romulus si Remus au fostu nesce talhari si ucigasi, cari au improporatu Rom'a totu numai cu vagabundi si talhari ca si ei; prin urmare éta cá voi tocma si dupa istoria ve trageti din semintia de talhari.“ — Éta deci, cá se afla si

*) Nascuti din europeni si americani. — Nascuti din negrii si europeni. — Din negrii si indiani de Americ'a. — Mulati in alu 3-lea 4-lea si 5-lea gradu. — Éra Mestiti nascuti din europeni si indiani.

ómeni de aceia, cari din cestiunea nationalitáti *genetice* a romanilor sunt inclinati a face chiar si cauza de criminalu, incátu acelu membru alu politiei centrale din Vien'a despre care am vorbitu si cu alta ocaziune, avú cuventu a descoperi repausatulu Maiorescu in a. 1857. cá amu ajunsu unu tempu, intru care ar fi o crima a se numi cine-va romanu.

Tocma si in anii juniei mele, candu sangele cerculá mai rapede si pre candu mi-casinase a traduce istori'a lui Petru Maioru in unguresce*) pentru cá vedi dómne, sê aretu batjocoritorilor de numele romanescu din cine se trage natiunea nostra, am remasu scutitu si de pedanteri'a si de fanatismulu de a crede, cumcá Traianu ar fi colonisatu Daci'a totu numai cu cetatieni din Rom'a, cu patricii, cu senatori si cu calereti (ordo equitum) din capital'a Rom'a; nu, asié ce-va n'am creditu niciodata, din cauza, cá vedeam pré bine, cumcá in Daci'a sunt atâte milióne de romani, cari toti vorbescu acea-si limba, pentru cá provincialismii nu li facu nici decum greutate mai multa decâtu sunt secuii si magiarii candu vorbescu unii cu altii, prin urmare cá si colonistii adusi *nu* numa de Traianu, ci si de alti imperatori in cursu de 170 ani au suitu la milióne. Am sustienutu inse si sustienu pana asta-dí, cá toti colonistii romani asiediati in Daci'a au fostu de rassa *latina*, sub care eu intielegu aici pre toti locuitorii Italiei din sec. II si III, pre candu Itali'a erá preste mesura improporata, in cátu regimulu si senatulu de voia de nevoia trebuia sê ingrigésca pentru rarirea locuitorilor si asiediarea lor in alte tieri mai raru locuite, precum erá si Daci'a. Ba eu nu credu nici aceea ce sustienuse fericitulu P. Maioru, cá tocma toti dacii ar fi paresitu patri'a lor; tienu inse, cá dupa mórtea lui Decebalu toti cáti numai au avutu midilóce de a poté paresi tier'a, o au si paresitu, ér restulu s'a retrasu prin munti. Cá inse acelu restu de daci a fostu in adeveru micu, se vede curatu din impregiurarea, cá urm'a lor inca-i in câte-o particea de tienutu *nu* se mai afla nicairi si nu se aflá nici inainte de ast'a cu o mie si patru sute de ani; se inchia totu odata si din materialulu limbei romanesci, in care abié vei aflá pucine vocabule, care se miróse a dace.

De alta parte ori cine a invetiatu limb'a romanésca cum amu dice din fundamentu, inse *nu* in Salagiu séu in comitatele unguresci Biha-

*) In a. 1831, mai tardíu inse am nimicitu acelu msptu.

rea, Satumaru, Maramuresiu si nici din scrisorile aceluor romani procopsiti pe la scóle nero-manesci, cari acum invétia romanescé ca si magnatii ungureni ungurescé; mai incolo ori cine cunósce *nu numai* limb'a latina clasica, care *nici decum* nu este de ajunsu spre a judecá dupa ea romanitatea limbei romanesci, ci si limbele asié numite romanice, precum este italian'a *nu* numa cea scrisa ci si cea *vorbíta* de poporu, francésc'a, spaniol'a si portugalic'a, — ori cine dîcu se va ocupá cu tóte aceste si nu va face din studiulu filologicu studiu de *politica*, va trebui se recunósca si sê se convinga a laturea cu noi 1. cá din materialulu (vocabula) limbei romanesci cátu se afla in gur'a poporului $\frac{3}{4}$ parti séu adeca 75% este latinescu, séu daca mai vrei italicu si $\frac{1}{4}$ séu 25% este strainu si mai alesu slavonescu; ér 2. si care este lucru de capetenia si otaritoru in modu definitivu, cá *tóte* formele limbei, dara tóte fára nici o esceptiune, sunt curatu latinesci si inca ce este mai multu, mai interesantu si mai frumosu, cá formele limbei romanesci din Daci'a sunt mai vechi de cátu cele maestreite ale limbei latinesci clasice, carea fusese *vorbíta* si scrisa numai in clasele cele mai de frunte a laturea cu limb'a elina.

Mi-va obieptá cine-va, cá pentru ideele si cunoscintiele moderne nu este de ajunsu materialulu limbei romanesci. Fórté bine; sê scótia de es. germanii cele cincí mii si mai bine de cuvinte eline, latine, francesci din limb'a lor, atunci apoi si sub aceea conditiune se potu oblegá romanii, cá pentru idei, cunoscintie si inventiuni nóue nu vor luá imprumutu nici unu terminu de la nimeni pe lume.

Romanii antichi in periodu de 176 ani au lasatu pre urm'a lor atáte monuminte in Daci'a pre cáte magiarii *nu* potu produce nici din unu periodu de 800 ani.*) Cele mai multe cetáti si orasie sasesci, cum si altele mai multe din Transilvani'a si Banatu sunt asiediate pe ruinele si cladite *din* ruinele cetátilor, fortaretielor si castrelor remase de *Romani*, Ioanu Seivert numerase in dilele sale adeca pe la 1772 numai 274 inscriptiuni adeveritóre de colonisarea in mesura intinsa a Daciei prin *Romani*,**) pana la

*) Eu computu conlocuirea nóstra numai dela S. Stefanu, pentru cá pe fabulele lui Anonimus Belae regis notarius despre Tuhutum et comp. nu punu nici unu temeiu precum nu potiu pune nici pe traditiunile remase despre Romulus si Remus.

**) Inscriptiones monumentorum Romanorum in Dacia mediterranea. Viennae 1772 in 42.

a. 1851. s'au descoperitu cu totulu 752 *inscriptiuni* latinesci si 1235 alte obiepte de metale nobile si nenobile, cum si de alte materialuri remase de la Romani, éra despre 119 cetáti, fortaretie si orasie se adeverí pe deplinu, cá acelea-si au fostu curatu romane.*)

Intr'aceea sê nu ne cufundámu in vechime, ci sá remanemu pe langa temeiurile, pe care le avemu din tempulu de facia pentru cá pré bine dice dr. J. F. Neugebauer in cuventulu seu introducatoru la cercetarea anticítátilor Daciei: „Nur auf dem festen Boden der Gegenwart kann man die Vergangenheit ermitteln.“ Daco-romanii sunt *aici* unde sunt si asié precum-i cunóschemu cu limb'a cu datinele, cu calitatile lor bune si rele si chiar cu istori'a lor natiunala. Preste acésta, ei mai au pana in diu'a de astadi cáte-va midilóce sigure preservative in contra corciturei; dînsii au totodata atáta potere de viétia natiunala, in cátu daca *totusi* unii séu alii se amesteca in corpulu lor celu mare nationalu aceia se si prefacu fara urma in romanii indata la a dou'a multu a trei'a generatiune; éra ei perdu numai din boeri si din asié numitele *custodii perdue* — verlorene Posten, pe unde adeca cáte puciuu romanii se amésteca in corpulu intregu alu unor popóre, ér anume in alu magiarilor si alu slavilor. Intr'aceea cunoscatorii poporulu romanescu vor fí observatu si atát'a cá romanii se ferescu fórté a pasí la casatoriá cu persóne de alte natiuni si confesiuni.

Pana se ne ocupámu cu aceste dóue carti

*) Dacien aus den Überresten des classischen Alterthums mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen Topographisch zusammengestellt von Dr. J. F. Neugebauer, Königl. preuss. geheimjustizrath und Major a. D., vormals general Consul für die Moldau und Walachei, Mitglied der Königl. Academie der Wissenschaften etc. etc. etc. Nebst einer Übersichts. Karte des Trajanischen Daciens. Kronstadt 1851. 8-o séu 310 fetie séu preste 28 cóle. In aceea carte suntu decopiate respeptive descrise de es. dela Alb'a Juli'a 273. inscriptiuni si 170 alte obiepte antice romane; Gradistea (satu pe mine) 112 si 114; Vetielá (satu) 51. si 110; Demsusu (satu totu in Hatiegu) 10 si 91 Deva 4. si 14; Ostrova 15. si 30; Mehadia 22. si 15; Caracalu 6. si 19; Zlatna 45. si 32; Abrudu si Rosí'a 12. si 20; Turda 51 si 185; (aici s'ar mai poté gasi de 10 ori pre atáte ca si la A. Julia;) Clusiu 14. si 29; Feldiór'a la Muresiu 1. si 27; Sibiuu 8. si 33: si asié mai departe. Adauge la aceste ruinele cetátilor, siantiurile si drumurile romane ale cáror'a urme inca totu se mai cunosc. —

éca se mai ivesce totu in aceea materia titulata: *Dacier und Romanen*, Eine geschichtliche Studie. Aus dem Maihefte des Jahrganges 1866 der Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der keiserl. Academie der Wissenschaften besonders abgedruckt, de dr. Robert Rösler, docinte privatu la Universitatea din Vien'a.

Acestu scriitoru si-sfarma capulu fórte multu mai alesu cu intrebarea, cà de la Aurelianu si tocma pana in secululu 13-lea, adeca pana pe la *Radu negru* si *Dragosiu* unde au potutu stá ascunsa aceea multíme de romani, pe cari astadi i-gasimu, vedemu, pipaimu aici in Dacia numita a lui Traianu, séu cum se respica a docinte Rösler in nordulu Dunarii, pentru cà uitati-ve bine domnilor, acelu dn. Rösler in cursu de 10 seculi nu gasese pe acesti romani nicairi in istoria, pana candu aceia-si romani se ivescu numai dintr'odata in istoria unгурésca ca si nesce naluce numeróse. Ei bine, dara de unde peccatele au potutu resari dintr'odata atát'a spurca de romanu — in Walachia, Moldavia, Transilvania, Banatu, Ungaria, Bucovina, Besarabia? Nu desperati cà ne spune dn. Rösler fára ca sê faca unu pasu mai departe din Vien'a. Acei romani nomadi pastori de vite, cà asié numesce invetiutul docinte pe toti romanii, au venitu incóce de preste Dunare din Bulgaria si din Macedonia. Dieu asié. Limb'a, romanésca cu amestecaturile ei din slavóna, gréca, turcésca inca face dlui Rösler mare grige.

„Herm. Ztg.“ avú bunetate a impartesi publicului unu estrasu maricelu din aceea disertatiune si pré bine facú, pentru cà unu docinte privatu are trebuintia si de renume, dara inca si de paraliutie.

Brasiovu, 20. Oct. 1866.

G. Baritiu.

Schitie istorice

despre poesi'a populara, si cantaretii populari la magiari, germani si in parte francesi.

III.

La francesi

Jongleur se numia cantaretul popularu, carele cantá pentru bani; elu nu facea poesi, ci cantá cele populare, séu a le altora, séu le acompaiá cu instrumente musicale, avendu acést'a profesiune.

Troubadour insémna unu poetu de curte, care erá sustienutu de domnitoriu, séu boieru mare, p. e. in Francia apuséna, Spania nordica si Itali'a; séu insémna omu independente, carele

numai din placere eserecítá artea de poesia, si cantarea. Jongleur-ulu inca se numia troubadour, daca avea stare independente, si din placere se ocupá cu cantecele populare; — in urmare, trubadourulu cantá poesi de arte éra jongleur-ulu popularu.

Troubadurii de frunte mai tardiu, tienea in servitiulu lor jongleuri, ca sê li acompanieze poesi'a si melodi'a cu instrumente musicale.

Poesi'a trubadorilor a avutu epoc'a sa atunci, cand ei se sustienea pe la curti.

S'a inceputu la 1096 la contii de Toulouse, de St. Gilles, 1167 la contele de Provence, Eleonora muierea lui Ludovicu VII-le, Emericu II-le din Anglia, si in 1162, la regele din Aragonia. — Ea s'a latitu in terele Franciei de la médiadi — in Spania peste Catalonia, Valencia si Aragonia si peste Itali'a superioare.

Acestu tempu se imparte in trei perióde. I In alu trecerii poesiei populare in cea artificiosa de curte 1090—1140. II In alu inffloririi, 1140—1250. III. In alu caderii, 1250—1290. Caracterulu periodului primu a fostu incercare de la poesi'a simpla la artificiosa, — a celui alu doile form'a cea mai deplina in artea poetica, — éra a celui din urma, caderea poesiei si respectului mare alu trubadorilor, si trecerea poesiei in didactica.

Pana ce in Germania tempulu cavaleriesmului n'a fostu de insemnetate pentru poesia, in partile aci enumerate, acelu tempu — evulu mediu a fostu, in care poesi'a trubadorilor s'a nascutu, inffloritu, si caditu.

Intra troubadouri au fostu vestiti celu d'antáiu Vilhelmu alu 9 le contele de Poitiers 1087—1127, Bernard de Ventadour, Marca-branu etc. etc. si celu din urma Guirant Riquier 1250—1294.

In Francia nordica s'a formatu o poesia lirica, dupa mustr'a poesiei troubadorilor, si regilor nu li erá rusine a stá in rendu cu cantaretii, p. e. Thiband de Champagne regele de Novara, asié mai tardiu Carolu de Anjou, Emericu VII-le de Brabant, si alti cavaleri si nobili.

Acést'a poesia lirica, a fostu patrocínata deosebi de curtile regilor din Francia, Anglia de Neapolu si cealalta Italia, si in Portugalia. Celu mai faimosu poetu de acésta lirica a fostu castelanulu de Coucy.

* * *

Dupa cetirea acestor escerpte istorice, vomu poté judecá cà unde stámu noi inca adi cu poesi'a popular'a? si vomu aflá cà trebuie cu-

lésa cu tóte poterile si trebuie sê scrutâmu si studiâmu istori'a si traditiunile de a poté aflá date, si a face istori'a poesiei poporale si a cantaretilor poporali; pentru cá acést'a, e o parte esentíala a literaturii romane.

At. M. Marienescu.

LANTIULU DE AURU.

Novela svedica de Onkel Adam.

(Finca.)

Contele se scolá rapede, ca si cand ar fi fostu spaimantatu de ceva. Vuuu! -- díse elu si privirea-i iritata se rataciá prin casa — erá asié de multu sange, asié de multu veninu, care curgea pe pamentu si sierpi patati cu albu se tērñiau in siróiele de sange, eu inse stam susu si priviam cum se inghitiau unii pe altii. O turturica alba sborá de asupr'a pamentului; inse unu sierpe si radica capulu din aduncime si apucá pe turturic'a alba. Ea filfíeá serman'a mititica; inse o parte dupa alt'a fu inghitita de gur'a sierpelui . . . erá repausat'a ei maica, care o inghitiá . . . vuuu! . . . erá inspaimantatoriu sê vedi, si neci o radia de lumina si sperantia nu mergea in josu prin aburulu de sange! . . . haha! hahaha! parinte erá numai unu jocu a fantasiei, . . . inse totu-si o imagine a adeverului. Maica-sa si sociulu ei o omoríra . . . intielegeti acuma?

Cam in astu-feliu urmá nenorocitul de-a vorbí mai multe díle. Eu remasei acolo, cá-ci speram, cá va fi mai bine. Chiamasem unu medicu. Elu intrebuintiá mai multe mijlóce fara ca sê fia ajutatu vreunulu. Contele erá si remase nebunu si nú dormiá neci-unu momentu. In fine cadiu la patu; atunci me chiamara éra si. Cátu de multu se schimbasa: ochii sei intunecosi erau infundati tare si ardeau ca o flacara pe diumetate stinsa, faci'a-i erá sbírca si fruntea ineretita. Elu jacea tacutu si nu respundea la vorbele mele.

Servitoriulu mi-inmanuá pe ascunsu epistol'a nenorocósa. Erá de la Don Caldero si suná astu-feliu:

Domnule Conte!

Cand va ajunge epistol'a acést'a la Domni'avóstra, eu nu voi mai fi, ea stâ scrisa gat'a in portofoliulu meu, spre a ve fi tramisa dupa mórtea mea. Ve sum datoriu, c'o lamurire spre a ve deduce de la ideile false despre o alta lume. Eu de multu n'am crediutu in acést'a, dara erá unulu din amusamintele mele favorite, de a vedé cum credu visatorii si-mi petreceam, candu vedeam, cá unu omu e insielatu prin credinti'a sa, cá-ci rideam in sufletulu meu de o astu-feliu de raticire. Eu v'am dusu pe acést'a cale, ati fostu unu obieptu doritu pentru observatiunile mele.

Eu sum catholicu. Am vediutu din junétiá mádone plangende, am auditu narandu-se despre miraculele santilor, am fostu silitu sê credu totu si am finitu

necrediendu in nemica. Tóta religi'a are de fundamentu convictiunea despre esistinti'a si eternitatea sufletului omenescu, pentru acést'a esista inse asiá de pucine argumente, ca si pentru adeverulu legendelor. Omulu e unu animalu cá-si celelalte, are inse crieri mai desvoltati, o multíme mai mare de organe pentru simtiurile sale, e de trebuintia dara numai viétia, nu si sufletu. Acést'a viétia o fi findu foculu, cá-ci recél'a e mórta. Asie m'am fostu convinsu, cá sufletulu e o poveste popéscá, inventata spre a se poté guberná corpurile mai usioru. A dóu'a ce aflaiu e, cá esista unu Dumnedieu, care inse nu mai are grigea suferintieloru nóstre, cá totulu se direge de cátra o trebuintia naturala care chinuesce in acel'a-si tempu de-odata milióne de ómeni pana la mórte tocmai astu-feliu cum lasa sê pér-dia arborele frundiele sale, si care nu sê abate macáru unu pasu de la calea ei. Am vediutu cum au remasu juraminte calcate nepedepsite; . . . eu am impartitu cu o copila, pe care o iubiam mai multu de catu viétia mea o hostia santita, celu mai santu lucru, pe care lu cunosceam atuncea; . . . ea calcá juramentulu si fú fericita si eu, care-lu tînui, am fostu nefericitu. Am inceputu atuncea a crede intr'o sórte, si nu intr'o providintia si am invetiatu a despretiui pe ómeni spre a nu fi silitu de-a i urí.

Te gasii pe Domni'a-ta si pe Jul'a, soci'a Dtale . . . éra fiic'a ei; ea erá frumósa si inca neci o tentatiune n'o pusese in lumin'a-i adeverata. Atunci se desceptara pentru unu momentu vechile mele visuri de unu amoru fidelu si escusam pe maic'a din caus'a fiicei, pe maic'a ei o ertam, care lovise asié de aduncu celu mai santu din tóte sentiemintele, déca esista intr'adeveru ce-va santu. In scurtu, Dle Conte, eu me visam inapoi in junéti'a mea poetica, uitai principiile mele logice si credinti'a in Mari'a in florí de nou in sufletulu meu, ca si florile ce prindu radecina in cenusi'a spulberabila a unui vulcanu; credeam cá Mari'a me va intempiná in ceea-lalta lume cu bucuria, si cá vomu amblá impreuna fára maculu in sferele celelalte. Vedi, Dle Conte, cá idei'a despre eternitate si Dumnediu provine din amoru si cá unde nu e amoru, nu póte fi nici credintia.

Soci'a Dtale mori de-o-data in díu'a juramentului facutu de mine si Mari'a. Tíneam acést'a de-o aretare a ceriului, de la dens'a, care acolo peste nori me iubiá inca. Credeam cá maic'a a chiamatu pe fiic'a sa, pentru cá erá singura aici pe pamentu, care-i aduceá a minte de juramentulu calcatu; inse . . . me insielam.

De abié me reintorsesem in Spani'a, candu primii o visita de la unu calugaru. Ertati Senor — díse elu — daca vinu cu o intrebare cam grava; ai Dta unu lantiu de auru, pe care l'ai capetatu odinióra de la o dama mare, pe care o iubiai. — Eu cautai la elu miratu si raspunsei: Da ce poti sci Dta despre acést'a? — Ba

da Senor! Eu am preparatu pe o femeia bețrana la mórte, care se ocupá cu facere de venine si ea mi-marturisí urmatórele, dandu-mi voie de-a le spune si eu, daca asiú poté folosí cu acést'a ce-va. Eu fui chiamatu — narà ea — la o dama juna si frumósa. Ea se numiá Mari'a Viso (se numiá astu-feliu amant'a D-tale?) si ea me rugá de-a pune in lacat'a unui *lantiu de aur* o otrava tare. — Cu tóte că femeia criminala erá obicinuita cu astu-feliu de comisiuni, cu tóte astea dîcu, intrebà cine o sê pórte lantiulu. Dam'a atunce respunse, că lantiulu i-ar fi fostu datu de-unu petîtoriu obrasnicu cu numele Caldero si că ea ar voi sê i-lu tramitia acum inapoi. Ea dîse inca, că parintii aru voi s'ó silésca la ast'a unire si că Dta ai vré sê tragi folosu din ea.

Atunci femeia a pusu otrava in lacata. Dupa aceea dam'a se maritá dupa unu ereticu si acést'a tredi consciinti'a otravitórei, fiindu că cu tóte crimele ei grave, ea erá o catholica dreptu-credinciósa. Atuncea ea cercà de-a Ve gasí pe Dvóstra, sperandu că va puté sê nimicésca planulu damei. Marire Domnului, că n'ati purtatu lantiulu, că-ci ati fi muritu negresítu. Ar fi fórte bine sê-lu daruiti monastirei nóstre sermane, că-ci curatului e totulu curatu si din focu aurulu ar esí lamuritu.

Stam inlemnitu. Asié dara a fostu voi'a sortii ca fic'a sê móra pentru crimenulu maicei.

Inchipesce-ti acum Domnele Conte daca poti, sufletele reposatîloru. Visédia-ti acuma unu ceriu pe pamentu cu o femeia, tiene-te acuma de credinti'a unei vieti eterne! . . . daca o poti acést'a, atuncea esci intr'adeveru nerodu. Eu m'am reintorsu la ideea mea cea vechia. Pamentulu remane pamentu si nemica alta. Candu veti ceti-o acést'a, eu voiú fi mortu . . . rece . . . inmortentatu. Daca inse am unu sufletu nemoritoriu, atunci vei scí cuprinsulu acestei epistole inainte de a-ti sosí. De n'ai fi presimtitu-o acést'a, atunci crede, că am fostu numai o machina orologica, care a cantatu urechei Dtale ascultande o multîme de cantece de sirene . . . pên'a a plesnitu . . . lantiulu s'a finitu si acuma nu mai existe nimica din acel'a, ce a fostu odi-nóra amiculu Dtale

Caldero.

Victim'a deplorabila a atheismului rece si a misantropiei lui Caldero siedeá inca in un'a si aceea-si puse-tiune si cautá posomoritu inainte sa, fara a spune vre-unu cuventu si numai din candu in candu esiá câte o oftare inadusíta din peptulu seu. Erá dar, că peste curendu avea sê afle pace, că-ci poterile sale scadeau din dî in dî.

Eu siedeam mai neintreruptu langa patulu nefericitului, că-ci asceptam unu momentu de lumina, ca sê potú versá mangaere in anim'a sa.

Intr'o séra, dupa ce ast'a stare durase patru-spre-diece dîle fâra intrerumpere, eu siedeam la mésa si

cetiam cu spatele intorsu spre conte; atunci audí unu sióptetu linu . . . ascultai . . . erá o rugatiune caldu-rósa si din anima pentru pace si repausu in mórte, pentru iertarea pecatelor. Eu lu lasai sê-si dîca rug'a pana 'n sfirsitu. Cine-e aici — intrebà contele incetu. Eu me apropiu de patu. — Dta parinte? — urmà elu cu blandétia — si inca desceptu. E tardîu. Eu sum fericitu parinte, că-ci se face incurendu dîua . . . am avutu o nópte lunga. Eu moru, inse semtu in mine o vóce tare, care striga: Amoru e credintia; si eu me plecu umilitu inaintea Dumnedieului amorului si me inchinu lui. Am ratacitu pe cái false si nenorócirea me prigoniá; . . . m'am facutu prin usiorinti'a mea omoritoriu lu Juliei. Dupa aceea vestea sfasiitóre me silí se nu crediu in nemica, că-ci e o usiorare pentru anim'a mea culpabila de-a nu crede intr'unu judecatoriu; inse sufletulu meu se 'ntuneca . . . acuma-e asié de usioru impregiurulu meu si me semtî asiá de usioru de candu m'am rogatu. Eu m'am rogatu . . . n'am facutu-o acést'a de multu; inse m'am rogatu ca unu copilu evlaviosu, ca atuncea candu maica-mea mi uniá manile si me invetiá a me rugá. Ah! asié trebuia sê fia totdeauna.

Elu tacú si puse capulu seu pe perina si cautá la mine cu privirea sa blanda si angerésca. Eu cadiusem in genunchi inaintea patului seu si me rugam pentru repausulu sufletului seu si multimiam lui Dumnedieu pentru radi'a de lumina si sperantia, ce o aruncase in nóptea unui nenorocitu. Dómne! — asié me rogam — dá-i lumina in intenereculu seu. Lumina, — murmurà elu incetu dupa mine — Dómne! mai multa lumina . . . multiamescu . . . e lumina!

Elu inchise ochiulu . . . o oftare adunca . . . si elu capetá intr'o alta lume esplicarea enigmei, a careia solutiune o aflase de abié in momentulu seu celu din urma. Elu repausa acumu langa Juli'a sa in mormentulu familiei; acest'a e plinu. Bucatîle marcei sale sfarmate stau improscate pe pamentu pe langa sicriu si chei'a fu aruncata in mormentu.

Comunicata de

Mihaiu Eminescu.

Mormentulu lui Priesnitz.

Acolo unde acuma jace renumitulu Gräfenberg, inainte de asta cu 25 de ani erau numai câte-va colibe pastoresci. Intr'una din aceste se nascú Vincentiu Priesnitz in oct. 1799. Tatalu seu si-perdú vederea ochilor si Vincentiu lu-conducea. Cand odata junele Vincentiu voiá sê mérga a ará, cail se spariara si incepura a alergá, intr'aceste carulu se imburdà si Vincentiu si-rupse cóstele. Atunce densulu incepú a-si spelá ran'a cu apa rece. Peste câte-va septemani se semtiá mai bine, ér mai tardîu se vindecà de totu. Vecinii si cunoscutii lui aflandu de vindecarea lui, nu se potura mirá de ajuusu. Peste putînu scirea acést'a se

lati departe, si multi ómeni din cele mai indepartate locuri venira la junele Priesnitz ca sê-i vindece. Intr' aceea medicii se folosira de tóta influinti'a lor spre a-lu impedeá ca sê vindece si mai departe, numindu-lu insielatoriu carele nu scie nimica, ér' preotii se degradau pana a tînc cuventári din amvonu in contra lui Priesnitz, numindu-lu profetu mincinosu.

ÉR Priesnitz neascultandu de vórbele clevevitóre ale invidiosilor si-continúá misiunea, vindecandu pe mfi si mfi de morbosii, cari acursera la ajutoriulu seu din tótc partile lumei. Dar invidi'a altora nu lasà pe Priesnitz in pace, lu-acusara si densulu fu pedepsitu aspru, densulu apelà, — atunci se tramise la Gräfenberg bar. Türkheim ca sê investigeze lucrulu, in urmarea relatiunii acestuia, Priesnitz potú se vindece apoi neturbat de nimene. In scurtu densulu deveni unu omu cu nume nemoritoriu. Daca din America i scrieau epistola, o adresau numai asié: „Lui Priesnitz in Europa.“ Ceea ce numai cu Humbold si mediculu Boerharve s'a intemplat.

Priesnitz deveni omu avutu si tata de familia. Din diece prunci ai sei traiescu siepte. Soci'a lui fu onorariulu unei cure norocóse, anume vindecà pe mama sa de o podagra poterósa, ceea ce medicii nu fura in stare a o vindecá.

Priesnitz in viéti'a publica erá unu omu fórte modestu, vorbiá putínu, dar in cercuri cunoscute nu arare ori fu iovalu si glumeti. Nu erá invetiatu, dar avea cunoscintie multe, ceea nu e de miratu, cá-ci avea de a face cu multi ómeni renumiti. Cei-ce lu-cunoseau mai de aprópe, nutriau o simpatia pentru densulu. In tóta viéti'a lui erá fórte diliginte, lucrá necontentu, inca si atunce cand averea sa frumósa l'ar fi dispensatu de a lucrá. Neci laudele, neci atacarile nu-lu aduceau in perplepsitate.

Mori in 28 noemvre 1851, spre cea mai mare dorere, acelora carii acceptau vindecarea lor de la ajutoriulu lui.

Dupa mórtea lui soci'a sa i aredicà in opt. 1853 in Gräfenberg unu mormentu, precum aréta si ilustratiunea nóstra de pe pagin'a 437, sub acestu mormentu jacu osemintele lui binecuventate de tóta omenimea.

Gräfenberg jace in Silesia austriaca, nu departe de Freiwaldau. Cur'a de apa de acolo sustá si acuma (dupa mórtea renumitulu inventatoriu. Abié este locu in Europa unde morbosii sê se adune din atâte parti ale lumei, ca modestulu Gräfenberg. Vedi aice, nemti, franci, romani, svedi, magiari, americani, cu unu cumentu ómeni din tóte partile lumei.

De atunce cur'a de apa s'a latitu fórte si mai alesu in America facu o cucerire grandiósa; in statele de la média-nópte s'au infintiatu o multîme de institute de asemenea direptiune.

Ce e nou ?

** (Diet'a Ungariei) se va deschide mane luni. Multi deputati au si sositu la Pesta, dintre romani asisdere sunt câti-va aice.

** (Archiducele Albrecht) in decursulu septemanei trecute petrecu o di in Pesta. Sér'a se infatisia in teatrlu germanu, si dupa alu doile actu reintornà spre capatal'a imperiului.

** (La Bucuresci) chiar acuma se inchiara alegerele si partid'a radicala reesi triumfatóre. La tiéra in multe locuri invinsera conservativii.

** (Casatori'a domnitoriului Romaniei) cu prince-s'a rusésca Leuchtenberg — precum scriu foile — se va intemplà fara indoiéla, ba se díce, cá guvernulu rusescu numai sub acésta conditiune voiesce sê recunosca pe Carolu.

** (Asociatiunea transilvana) tienu siedinti'a sa lunaria in 6 noemvre. In siedinti'a acésta presedintele — intre altele — presentà conspectulu despre starea casei, din care se vede cá asociatiunea are 24,687 fl. 12 cr. —

** (Coler'a in Pesta) se póte díce, cá a incetatu cu totul. In septeman'a trecuta nu s'a ivitu neci unu casu de colera, — morbosii au remasu numai 4 insi.

** (Dlu cav. Puscariu) trecu dílele trecute prin Pesta catra Viena, de unde a si rentornatu catra casa.

** (Prelegerile) la universitatea de aice se incepura. Dorere! in anulu acesta venira fórte putieni ténéri romani spre a studiá drepturile. Audímu inse, cá la academi'a de drepturi din Oradea-mare sunt multi primianiti romani.

** (Detori'a statului austriacu.) In septeman'a trecuta foi'a oficiósa din Viena publicà unu conspectu despre detoriele statului austriacu, din care estragemu, cá tóta detori'a statului impreuna cu a desarcinárii parlamentului in suma rotunda se urca la 3358 milióne fl. v. a.

** (In nrulu venitoriu) vomu incepe unu ciclu de articoli interesanti din pen'a emintelui nostru poetu ténereu dlu H. Gr. Grandea, carele de unu anu incóce onoreza numai foi'a nóstra cu lucrârele sale. In acesti articoli dlu autoriu va tractá despre istori'a artei dupa cei mai renumiti scriitori straini.

Literatura si arte.

** (In espusetiunea permanenta) de aice e espusa si o icóna de junele nostru pictoru d. Nicolau Popescu. Icón'a representédia o femeia din Roma, si e admirata de toti aceia, carii cercetédia salónele espusetiunii. Dlu Popescu — precum mai amintiramu — in presinte petrece la Roma, unde — ajutatu de ilustr'a familia de Mocioni — se perfectiónédia in frumós'a sa arte.

** (Adeuna-di cercetaramu) espusetiunea artistilor din patria, si acolo asisdere gasiramu unu opu de unu romanu. Acesta e unu bastonu cioplitu cu multa diligintia de dlu Dionisiu Pascuti. Bastonulu acesta e unu capu de opera in felulu seu. De-a supra se vede capulu poetului Tasso, apoi pana josu urméza feliurite figure si arabescuri, tóte la olalta optu-dieci si siese. Intre figure se póte vede Mihaiu Eróulu, Minerva, Juno etc. Dlu Pascuti a lucratu doi ani la bastonulu acesta.

Din strainetate.

*** (*Victoru Emanuilu in Venetia.*) Venetia, falós'a regina a Adriei, in 7 noemvre serbà o solenitate de bucuria estraordinaria. Anume Victoru Emanuilu in diu'a numita tienù intrarea sa pomposa in orasiulu lagunelor. La unu-spre-diece si unu patrariu de óra bu-buitulu tunurilor anucià sosirea trasurei regesci. Venetia erá in frumsetiata serbatoresce, insu-si regele Victoru Emanuilu cand o privi antâiu, stete inuimitu d'atât'a frumusetie. Casi unulu care viséza de lucruri incantátore, trecù densulu prin publicu pana la gondola pregatita lui cu multa pompa si trecandu prin canalulu mare nu grai neci unu cuventu. Poporulu pe totu loculu lu-primi cu strigâri de Evviva entusiastice. Gondolele ce acoperiau canalulu, reprezentau o scena fórte pictorésca. Lucsulu ce se potù vedé in gondole si in vestmintele gondolierilor erá fabulosu; cele mai multe gondole erau aurite si acoperite cu metasa. Unu cap de opera a lucsului erá barc'a in care pasí regele. Cam de 20—25 de urme lunga, in midlocu avea unu pavilonu cu fereste de cristalu, de dóne latari erá acoperita cu atlasu albu si rosii; ér de-asupra cu samatu vênetu in frumsetiatu cu decoratiuni de aur masivu, dinapoi tragea dupa sine in apa o aripa de 5—6 urme din atlasu. Siese-spre-diece gondolieri in costumu venetianu conduceau barc'a acésta. Dupa asta urmara o multime de gondole tóte in frumsetiate cu pompa ne mai vediuta, intre cari se deosebiau gondolele ce reprezentau Vicentia, Verona, Padua, Udine s. c. l. dar gondolele municipiului intrecura tóte celelalte in lucsu. Conductulu ajunsé la o óra la piazzetta. Pardosél'a pe unde trecù regele erá acoperita cu tapetele cele mai scumpe. Victoru Emanuilu intrà delocu in beserica, unde patriarculu tienù Te Deum. Dupa beserica urmă defilarea gardei natiunale, apoi primirea deputatiunilor. Sér'a fu iluminatiune.

*** (*Cum a patit' o o dómna in Londra!*) Damele engleze au datina de a cercetá prelegerile sciintifice poporale. Profesorulu Faraday, cand in „Royal Institution“ tiene prelegeri din fisica, totdeuna are multe dame ascultátore. Damele se infatísiedia in deplin'a decoratiune a frumsetiei lor, adeca in vestminte pom-póse. Unele si prin moduri maiestrite voiescu a suplini ceea ce natur'a li-a denegat'o, cu tóte cá este o materia chemica, ce de locu póte sê urtíiesca — albelele. Adeuna-di profesorulu Faraday aretá publiculu seu feluritele soiuri de gazu. In sírulu celu d'antâiu siedeá o dama fórte pomposu imbracata, carea neinctatu se uitá incóce si incolu, par' cá ar fi voitu sê díca, cumca dens'a mai alesu pentr'acea a venitu, ca sê arete ce vestminte frumóse are. Profesorulu intr'aceste aprinse unu gazu, fati'a damei nóstre delocu deveni — vêneta ca indigulu. Celelalte dame incepura a ride malitíosu si tóte se uitara la ea. Dens'a nu observá stramutarea colórei fetiei sale, ci inca se sentiá fericita cá tóte se uita la ea. Intr'aceste se uitá in oglinduti'a sa. Se cará de locu si se presupune, cá neci nu se va duce mai multu acolo.

Gácitura numerica.

De Ana Farcasiu.

- 1.6.12.8.5. } A fostu unu poetu romanu
 } Inainte de Traianu;
 7.4.5. Neci esti tu, neci sum eu;
 12.8.1.2.3. La pagani e Domnedieu;
 10.7.4.9. } Cu elu te acopere
 } Ca se nu 'nghiti pulbere;
 8.5.11.4.5. } E 'ntrebare de onóre,
 } Si casiuna multe bóle;
 1.12.10.11. } Astoru plante de folosu
 } Loculu nostru-e frigurosu.
 1—12. } Din biblia-e cunoscutu
 } Si fu facutu chiaru din lutu.

Deslegarea gácitureri numerice din nr. 35: „Georgiu Popa.“ Deslegare buna primiramu de la dómnele si domnisiórele: Elena Petroviciu, Ana Napoian n. Rednicu, Emilia Cadariu, Rosalia Crisanu, Irina Popu, Catarina Craciunescu, Sidonia Sacosianu, si de la domnii Aureliu Draganu, Petru Muresianu, Stefanu B. Popoviciu, Grigoriu Tamás.

POST'A REDACTIUNEI.

Cum nu móre omulu? N'am gasitu in ea neci macaru o idea, care sê ni justifice publicarea ei. Tramito-ni alta, de va fi mai buna, vomu publicá-o cu bucuria.

Amicii. Se va publicá, stramutandu numai sírulu alu trei-je din strof'a a trei'a, in care cesur'a nu e in locu bunu.

Papirulu. Va esí indata ce ni va permite spatiulu, dar si pana atunce vomu primí cu bucuria si altulu. Esempl. acela trebuie sê jaca la Ligetu.

Versurile: Visulu meu, — Elisa, nu so potu publicá, amu fi siliti a da la ele si unu dictionariu ca cetitorii sê le pricepa. Studiéza pe poetii romani si mai nainte de tóte nu intrebuintá cuvinte straine, cari — precum ai recunoscutu — neci insu-ti nu le pricepi. Versulu celu umoristien curge bine, dar din acela lip-sese cu totulu umorulu.

Catra amicuulu meu P. P. E o inecaró fórte primitiva, pesto cáti-va ani inca ti-ar paré rou, cá amu publicatu-o.

Catra C. B. Sê le punemu acéste la o parte, vei avé dta si mai bune. Tramito-ni dar din acele!

 Cu esemplare complete mai potemu sierbi.

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**